

Megemlékezés Hajts Lajos tábornokról, a Honvéd Térképészeti Intézet egykori parancsnokáról

Jeles évforduló alkalmával emlékezhetünk *Hajts Lajos* tábornokra, nevezetesen 75 évvel ezelőtt, 1933. december 1-jén hunyt el Budapesten. Több rendszerváltást megélt. Szolgált az Osztrák-Magyar Monarchiában, rövid ideig a Károlyi kormány és a Tanácsköztársaság alatt, végül a Trianoni békeszerződés után az önálló Magyar Királyságban [1].

Hajts Lajos hivatalnok család sarja, 1866. október 27-én született a Hernád parti Igló városban. (Ma Szlovákiához tartozik és Spisska Nova Ves a neve.) Elemi iskolai tanulmányait 1873–1877 között szülőhelyén végezte. Ezután szülei katonanövendéknek adták és beírták a Hainburgi utász hadapród iskolába. A hadapród iskolát 1883-ban jó eredménnyel elvégezte és azonnal csapatszolgálatra vezényelték. A ranglétrán gyorsan haladt előre: 1888-ban hadnagy, 1892-ben főhadnagy és 1898-ban pedig már százados. Kiváló szolgálataért megkapta a Ferenc József rend lovagkeresztjét [1]. *Hajts Lajos* 1891–1893 között felsőtiszti (vezérkari) iskolát végzett, majd 1893–1895 között időben a Császári és Királyi (K. und K.) Földrajzi Intézet térképész tanfolyamát végezte el jeles eredménnyel. 1895-ben tanári kinevezést kapott a Magyar kir. Ludovika Akadémiára, ahol tereptant, térképábrázolást és földmértant oktatott majdnem 20 évig.

Az I. világháború alatt – katonai törzslapja szerint – 53 hónapig szolgált a fronton és megkapta az ezüst katonai érdemérmét a kék szalaggal. 1915-ben már alezredes és 1918-ban ezredessé léptették elő. Tanárkodása alatt több tanulmányutat tett a Monarchiában. Járt Olaszországban és az Egyesült Államokban is [2].

Korán felismerte a fotogrammetria jelentőségét és erről több cikket is írt. Nagy pedagógiai gyakorlatának tapasztalatait tereptan könyveiben adta közre. A hazai földrajz-oktatás, térképismeret erősítését szolgálta polgári célú kiadványokkal. Szakmatörténeti jelentőségű a topográfiai térképek kialakításának koncepcióját tárgyaló tanulmánya (Magyar Mérnök és Építész Egylet Közleményei – MMEeK, 1923.). Az újra való nyitottságára utal a plasztikus (domborművű) térképek készítéséről írt cikke is.

Hajts Lajos az összeomlás (1918. november 30.) után felajánlotta szolgálatát a Károlyi kormánynak. 1919. január 2-án Bécsbe küldték, és a volt Katonai Földrajzi Intézet felszámoló bizottságának elnöke lett. A Tanácskormány nyugálományba helyezte, de novemberig Bécsben maradt. Visszatérte után reaktiválták és kinevezték a M. kir. Katonai Térképező Csoport parancsnokának. Ez az intézmény 1920-tól nevét Térképészeti Intézetre változtatta, de közbeszólt a történelem. A Trianon-palotában aláírt békediktátum előírásainak megfelelően 1920 őszétől – hét éven át – Nemzetközi (Entente) Katonai Ellenőrző Bizottság működött Magyarországon. Ezért a Katonai Térképészetet „polgárisítani” kellett, és így 1921-től nevét Magyar Kir. Állami Térképészeti Intézetre változtatták. *Hajts Lajos* lett az Intézet igazgatója. 1922-ben az intézet levált a HM-től, és a M. kir. Pénzügyminisztérium XIII/C ügyosztályaként működött tovább. 1923-ban Bécsben megkezdődött a Monarchia térképanyagának likvidációs (utódállamok közötti szétosztásának) tárgyalása, ahol Csonka-Magyarországot a *Hajts*

Lajos vezette bizottság képviselte [5].

1923. szeptember 1-jével *Hajts Lajost* tábornokká (vezérőrnagy) léptették elő. Ekkor kezdődött – teljes titoktartás mellett – az Intézetben a francia frankhamisítás. A *Windischgrätz* herceg által irányított illegális tevékenység célja a Trianon után nehéz helyzetbe került magyar állam (több mint egymillió menekült, nagy infláció, gazdasági visszaesés, tömeges munkanélküliség stb.) pénzügyi megsegítése volt. Erre a célra speciális nyomdagépeket és pénzjegypapírt hozattak be külföldről. 1925. január 1-jével *Hajts Lajost* nyugállományba helyezték. Helyét *Kurtz Sándor* vette át. Az év végén a hamisított bankjegyeket Nyugat-Európában megpróbálták értékesíteni, de az akcióra fény derült [5].

Nemzetközi méretűre duzzadt a botrány. A nyomozás és a bírósági tárgyalás nagy nyilvánosságot kapott. 1926. május 26-án tartott feljebbviteli (ítélőtábla) tárgyaláson az Intézetben kívüli civil fővádlottak – mint értelmi szerzők – négy-négy évi jogerős börtönbüntetést kaptak. *Hajts Lajos*, *Kurtz Sándor* és *Gerő László* egy-egy évi, míg a nyomdászokat néhány hónapos felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték [6].

Hajts Lajos 1927-ben „felsőbb kívánságra” tábornoki rangjáról lemondott, majd 1930. február 26-án újabb „felsőbb utasításra” visszakarta azt. 1933. december 1-jén távozott el az élők sorából. December 5-én, nagy részvét mellett kísérték utolsó útjára az Új Köztemetőben, ahol a 29. parcell-

Hajts Lajos síremléke
(Fotó: Dr. Varga József)

lában – katonai tiszteletadás mellett – helyezték végső nyugalomba. A közvélemény szemében ugyanis *Hajts* nemzeti hős volt, mivel a frankhamisítási kísérlet hazafias cselekedetnek számított [4].

Hajts Lajos tábornok síremlékét (2. ábra) 1934. december 8-án avatta fel *Majba Vilmos* evangélikus lelkész. Az Intézet részéről *Lendvay Károly* alezredes mondott beszédet és helyezte el az emlékezés koszorúját. Síremlékét a Térképészeti Intézet parancsnoksága 1948-ig minden évben megkoszorúzta, majd hosszabb szünet következett. A rendszerváltás óta a

honvédség ezt a szép hagyományt újra gyakorolja. 2003-ban a Magyar Nemzeti Kegyeleti és emlékhely Bizottság a sírhelyet védetté nyilvánította.

IRODALOM

- [1] *Medvey Aurél*: Meghalt Hajts Lajos tábornok (Nekrológ, térképészeti Közlöny 1933/4)
- [2] Hajts Lajos katonai törzslapja (Hadtörténeti Levéltár)
- [3] *Raum Frigyes*: Magyar földmérők Arcképcsarnoka I. kötet (BGTV 1976)
- [4] *Lendvay Károly*: Hajts Lajos síremlékének leleplezése (Térképészeti Közlöny 1935/3)
- [5] *Balla J.–Hrenkó P.*: A magyar katonai térképészet története (HM Térk. Szolg. Főnökség 1991)
- [6] A Pesti Hírlap napilap korabeli számai (1926. évf.)

Dr. Székely Domokos

HÍREK

Az MFTTT decemberi testületi üléséről

A Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság 2008. december 15-én tartotta választmányi ülését. A választmányi ülés előtt

az Intézőbizottság is értekezett. Mindkét testületi ülésről Olvasóinkat részletesen februári számunkban tájékoztatjuk.